

МАНАСТИР ВУЈАН

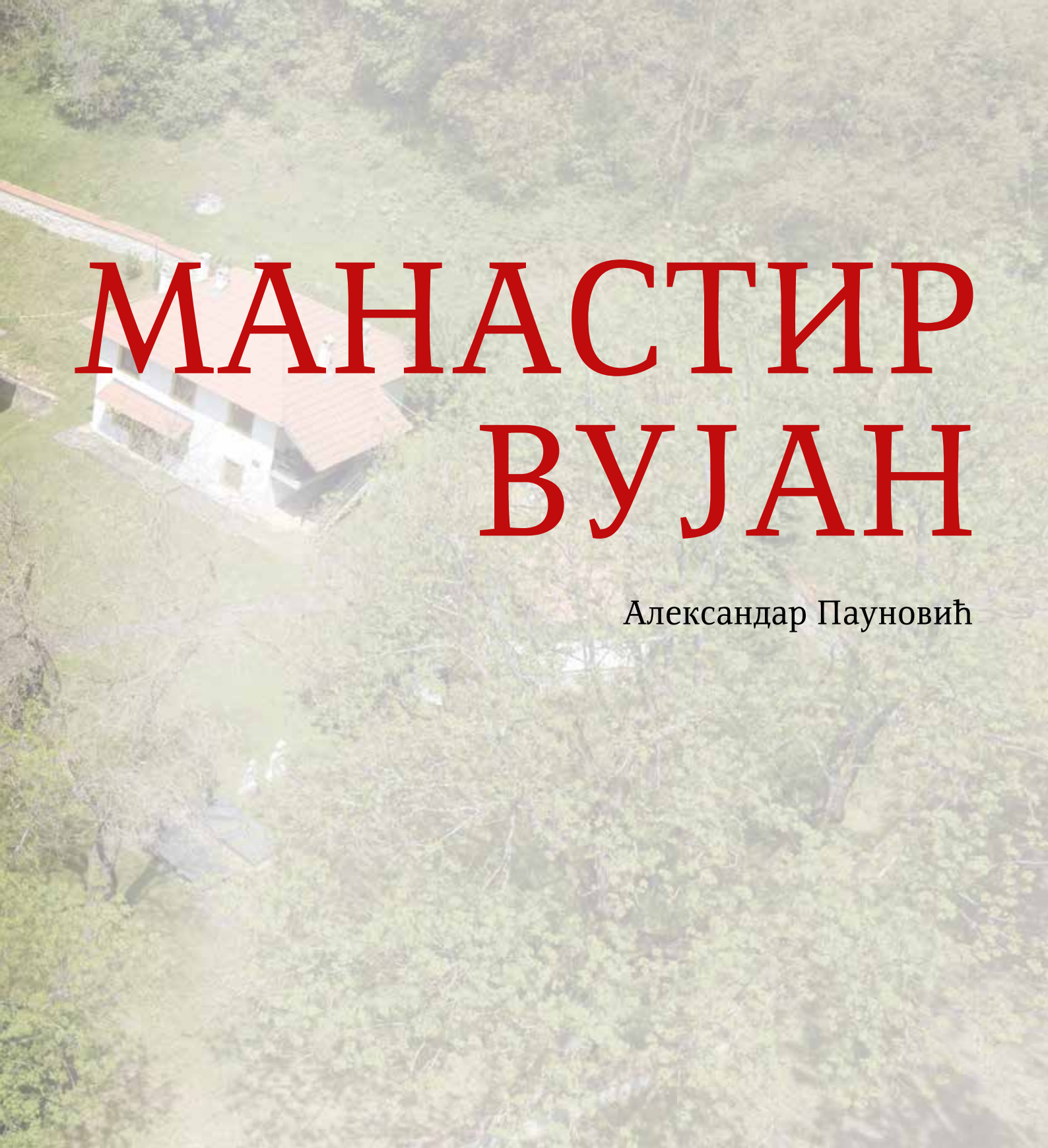
МАНАСТИР ВУЈАН

*С блаіословом Њеіовоі Преосвешћенсѣва
Епископа жичкоі
Господина др Јустина*

Прислоница
2023

МАНАСТИР ВУЈАН

Александар Пауновић

УВОДНО СЛОВО

Последујући Господу Исусу Христу, Своме Подвигоположнику, монаси су вековима тражили место мира, како би у тишини, далеко од светске буке, спасавали душе своје, молећи се за спасење света. Од Светог Саве и његовог богоносног по телу оца жупана Стефана Немање, а по Духу сина Преподобног Симеона Мироточивог, преко многих владара из лозе Немањића, Лазаревића, Бранковића, Црнојевића, Котроманића, Петровића, Карађорђевића, Обреновића, знаних и незнаних великаша, српски народ је своју земљу украшавао Светим манастирима као оазама мира у временима испуњеним вихорима који су кроз ове крстоносне просторе дували за разних страна Истока и Запада. По тим хујањима и ујањима, која су заједно са шумским ветровима пролазила низ планину Рудник, име доби и манастир Вујан.

Пролазећи Европом крајем 19. века, путописац Феликс Каниц уочио је да је Угарска испуњена чардама за гошћење поред река, а Србија бројним манастирима на скривеним и најлепшим местима у природи. Једно од таквих места је и манастир Вујан, украс и духовни бисер рудничког краја и Шумадије.

Скривајући своје древно порекло, носећи као највеће благо „Светињу” – гроб непознатог вујанског светитеља, као и гробове и ликове српских јунака на фрескама, овај манастир је Божијим Промислом дочекао у новије дане да буде благословен још једним миомирисним трагом живота Божијег угодника наших времена – Патријарха српског Павла. Боравећи у манастиру Вујну у периоду од 1944. до 1946. искушеник Гојко Стојчевић је, након молитве над гробом вујанског светитеља, исцељен од тешке болести. У знак захвалности Богу, издуборезио је крст који је постао познат као „Вујански крст”. Он се до данас чува у манастирској ризници, будећи наду у поклоницима да ће и њихове искрене молитве са овог места допрети до Престола Божијег и даривати им исцељење од разних душевних и телесних болести.

Манастир Вујан је место молитвеног тиховања смерних монаха који су овде вековима своје животе освећивали подвижништвом и

Манастирска црква
по цртежу Феликса Каница
из 1888. године

уподобљавањем Христу Богу. Они су последујући Светом Архангелу Гаврилу и осталим небеским силама, чијем молитвеном покровитељству је манастирски храм и посвећен, своје тело преображавали духовношћу ангеоског лика. Наши благочестиви владари су били свесни важности молитвеног заступништва свештених инока. Подижући манастире као центре писмености и културе, они су мислили и о њиховом насељавању монашким братствима. Посебно је овоме велики труд посвећивао Свети великомученик кнез Лазар (Хребељановић), знајући да без јединства наше Свете Цркве не може бити ни јединства народног. Тако су манастири били симболи борбе за Царство Небеско, али и за јединство и слободу српског народа. Ова слобода не значи живот ослобођен свих ограничења (моралних и друштвених), како то проповедају поборници разних либералних идеологија. За хришћане слобода није слобода избора, између мањег и већег зла. Слободан је само онај који чини добро, па је слобода најпре слобода од греха. Зато су светитељи највећи слободари. А пре њих и изнад њих, путоказ слободе је Господ Исус Христос, па зато Свети апостол Павле и благовести: „Стојте дакле чврсто у слободи којом нас Христос ослободи и не дајте се опет у јарам ропства ухватити” (Гал 5, 1). Та слобода је загарантована Васкрсењем Христовим које је, према речима Светог старца Софронија (Сахарова), највећа победа слободе у историји рода људског – победа над смрћу.

Верујући у победу слободе, српски јунаци су вековима полагали своје животе, мењајући привремено за вечно, знајући да „од ове љубави нико нема веће, да ко живот свој положи за ближње своје” (Јн 15, 13). Бранећи кућни праг и своје древне светиње, они су стајали на чело народа водећи га ка слободи од робовања разним завојевачима који су покушавали да у окове таме ставе тело и душу Србинову. Истовремено, они су бранили и капију Европе од продора нехришћанских освајача, према ненадмашним речима Светог Владике Николаја: „тупећи својим костима оштрице непријатељских мачева, као трње које брани ружу од чупања”. Или како је писао Никола Тесла у тексту о песништву Лазе Лазаревића: „Европа не може никада исплатити велики дуг који Србима дугује за велике жртве, што су их они поднели борећи се против варварске најезде.”

Историјат манастира Вујна је упечатљиво сведочанство о таквом народном етосу, који ношен дубоком молитвом смерних монаха, обједињује Свете ратнике из раних векова са оним српским јунацима попут

Лазара Мутапа, који су своје животе полагали током устаничких борби за ослобођење Србије током 19. века. Овде се у крсном спасоном знаку спајају хоризонтала љубави према ближњима и вертикала љубави према Богу. У знаку те две највеће заповести Божије, манастир Вујан до данас сведочи понос на славне и неустрашиве претке наше које заједно са Светим кнезом Лазаром и косовским јунацима празнујемо сваког Видовдана. Истовремено, њихово страдање се овде кроз молитвено и богослужбено искуство непрестано преображава у слави светлости Васкрслога Христа, Победитеља смрти.

Након архипастирског ревновања Светог Владике Николаја Жичког и плодова Богомољачког покрета у виду великог броја обновљених и насељених манастира широм Епархије жичке, у наше дане, Божијим благословом и мудрим пастирским руковођењем Архијереја жичког Господина др Јустина (Стефановића), манастир Вујан доживљава обнову и умножење братства. На челу са игуманом архимандритом Савом (Илићем), братство вујанско приноси молитве за род наш српски и сав Божији свет, дочекујући срдечно сваког ко се упуту стазама предака ка овом источнику духовности рудничког краја. И ова монографија, која је сачињена истраживачким трудом г. Александра Пауновића, драги читаоци, део је сусрета и небоземног загрљаја са манастиром Вујном, који стојећи на Крајеугаоном камени Христу зрачи незалазном васкршњом Светлошћу у којој наше очи постају отворене за виђење Бога и красоте Божије творевине.

Прошјојереј Александар Р. Јевђић

ИСТОРИЈАТ МАНАСТИРА

Постоје многе легенде и приче о настанку манастира Вујна. Народна предања говоре о 12, 13. и 14. веку као времену подизања овог манастира. Због недостатка историјских извора служићемо се легендама, у којима свакако има истинитих мотива, као и историјским околностима које прате тај период. Једна од прича о настанку овог манастира везана је за Ромејско царство, а смештена је на сам почетак 14. века. Ромејско царство, касније названо Византија, већ неко време је било изложено нападима са свих страна. Са запада су вребали традиционални непријатељи „Латини”, који су још 1281. године у Орвијету основали антиромејску коалицију са циљем да униште Ромејско царство и обнове Латинско. Турска племена потиснута са истока монголском најездом притискала су источне границе древног царства, а са севера су српски краљеви дубоко продирали у области Епира и Македоније. Латинска антиромејска коалиција уз напоре је побеђена, а изгубљене територије накратко повраћене. Како би обезбедили мир на северу, са српским краљем Милутином усаглашен је мир слањем младе принцезе Симониде на српски двор.

Тим потезима, Ромеји су нашли начин да се усредсреде на одбрану својих територија у Малој Азији. Године 1303. у Константинопољ је стигло 36 бродова са 8000 људи (1500 оклопљених коњаника, 4000 оклопљених пешака и 2500 ратника који су чинили помоћне, допунске одреде и слуге).

Група најамника под називом Каталанска компанија требало је да помогне у сузбијању Турака и то су радили са великим успехом. Невероватна борбеност и суровост учинили су их надалеко чувеним. Били су толико успешни да је и сам ромејски цар почео да их се плаши. Како би их везао са себе, давао им је титуле и женио их племићима. То је пробудило завист код ромејског племства и са тим и осталим разлозима дошло је до тога да су Ромеји организовали заверу у којој би требало да се реше својих савезника. Међутим, завера није успела и њихов план је откривен. Остављени сами без савезника

Планина Вујан

на непријатељској територији, преплавила их је бес и борбеност и кренули су у пљачке и освајања по европском делу РOMEЈСКОГ царства. Њихов бес није обишао ни поштедео ни бројне манастире на подручјима на којим су пљачкали и убијали. Богатства светогорских манастира код њих су нарочито будила жељу за пљачком. Краљ Милутин је зато послао одред ратника ка Светој Гори како би помогао одбрану манастира. Али поред свега тога бројни монаси су одлазили на север, спасавајући себе и свете реликвије. Многи од њих основали су манастире у сигурним пределима српског краљевства. По приповедањима, одређени број тих монаха настанио се на осунчаним обронцима планине Вујна.

Планина Вујан налази се у Шумадији. Њени обронци на северу додичу град Горњи Милановац, а на југу падине се спуштају према Чачку. Готово је цела покривена густом шумом, што је донекле утицало на формирање имена саме планине. Наиме, планина је добила име по старој српској речи „ујити” – „хујити” јер се на њој стално чује звук хујања ветра који се спушта низ планину кроз густе шуме. Управо у том окружењу монаси су основали манастир Обровин. Постоји локално предање да је ово светилиште основано у средњем веку пре

најезде Османлија и да се првобитно светилиште са црквом звало *Хујанско калуђерско обиталиште*. Такође, постоји и могућност да је ова богомоља била метох неког овчарско-кабларског манастира. У манастиру Враћевшници постоји запис у којем се набрајају села која се дају овом манастиру. Како натпис каже – половина обровинских села која гравитирају према Морави.

О манастиру Обровину јако се мало зна. Иначе, треба разјаснити да већина истраживача поистовећује манастир Обровин и данашњи манастир Вујан, тј. да је братство из Обровина, у једном тренутку након османлијског пустошења, отишло пола сата хода дубље у планину, претпоставља се на место где је била испосница манастира и на том месту наставили су манастирски живот. Стога ова два имена везује једна обитељ. Наводни остаци манастира Обровина налазе се јужно од данашњег манастира Вујна, на неких пола сата хода, у селу Прислоници на имању породице Максимовић. Ту су пронађени остаци камене грађевине као и камен за који се претпоставља да је део часне трпезе.

У непосредној близини пронађени су остаци помоћних грађевина, гробље, као и стари чокоти винове лозе, столетни храстови и старе воћке. Поред тога, постоји и низ топонима који допуњују слику о постојању једног доминантног монашког центра. Топоним Црквина сведочи о постојању цркве, као и топоним Црквиште. Један читав потес крај Дичине у селу Прислоници носи назив Калуђерске колибе. Топоним Подрумчић могуће да чува успомену на манастирске винограде. Делује да се на овом месту одвијао развијен монашки живот. Свакако, тај монашки живот постао је тежи доласком Османлија. Оно у чему се већина путописаца и историчара слаже јесте да манастир потпуно замире крајем 16. века, тачније 1597. године. Тај податак нам доноси натпис на плочи која је откривена приликом обнове манастира на самом почетку 19. века: „Знано буди последњем времену када опусти Обровин манастир храм светаго архистратига Михаила. У њему има светиња у првој цркви са десне... села њена Десетак, Прислоница, Брђани и Луњевица 1597. године”.

Напоменуто је да је на месту данашњег вујанског храма била испосница у којој се највероватније подвизавао вујански светитељ. На његове мошти се и односи реч „светиња” у горе поменутом натпису. По предању, овај монах је био веома побожан, велики испосник и самим тим се одрекао свих овоземаљских уживања. Због тога је Господ

Остаци камена
средњовековног манастира

Остаци средњовековног
манастира

Гроб вујанског светитеља

излио благодат на њега и од тада па до сада велики је број ходочасника из разних крајева долазио и походио његов гроб ради молитве. И данас је у народу утемељено веровање да сваки болесник који дође гробу овог светитеља са чврстом вером и искреном молитвом Богу одлази исцељен од свих духовних и телесних патњи.

Развој ове светиње прекинут је доласком освајача са истока. Србија је, иако мала, била војнички и економски врло снажна. То је уосталом био разлог што се одупирала три четвртине века. Међутим, била је преплављена бројним масивним нападима које су је на крају исцрпели. Османлије су у првим таласима освајања пустошили без милости. Нарочито су страдале цркве и манастири. Чак и након консолидовања Османлија на овом подручју, ситуација се није много поправила.

Царске двери

Збор у Орашцу,
Вељко Станојевић, 1926.

Бој на Мишару,
слика Афанасија Шелоумова

Било је тешко одржати мање храмове у периоду османског јарма. Постоје бројни фермани у којима се одговара на захтеве да се поправи кров цркве и уопштено о поправкама, затим има доста докумената о „контролорима”, који су попут неких грађевинских комисија често обилазили радове, мерећи уздуж и попреко, сумњајући

Никола Милићевић Лујевица

Вожд Карађорђе Петровић

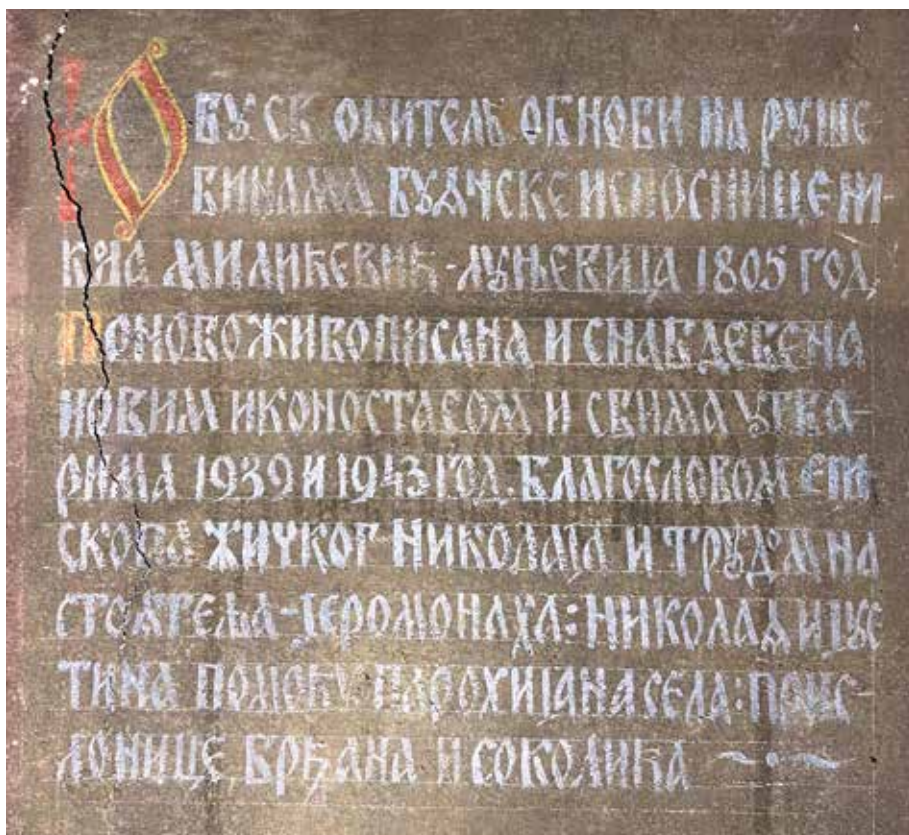
Кнез Милош Обреновић

није ли зид дужи, а кров виши него пре. Таква пракса спроводила се, у складу са шеријатом, од дана окупације, а у томе се поступало с великом строгошћу. Један извор из 1716. године каже да се, по захтевању исламске вере, приликом поправљања зидова или крова ни за један камичак, ни за једно дрвце нешто не прошири, а камоли сагради нова црква. Према речима исписаним на пронађеној каменој плочи, манастир Вујан је био пуст више од два века. Међутим, у народу је постојало веома јако сећање на тај манастир. Одважни монаси окупљали су народ око испоснице и гроба вујанског светитеља и ту се храбрили и договарали, а касније и планирали устанак. Да је народ из околних места био веома везан за ову светињу, говори чињеница да је Вујан био први манастир који је обновљен у ослобођеној Србији.

Први српски устанак подигнут је 14. фебруара 1804. године на збору у Орашцу. Устаници су у значајном временском периоду успели да ослободе територију Београдског пашалука. У епским биткама које су задивиле тадашњи свет и које су уздрмале пространо Отоманско царство, српски сељак се показао невероватним. Народ ових крајева, иако је на себе преузео борбу против турског освајача, у исто време се посветио обнављању светиње. На месту старе,

Војвода Милан Обреновић

Ктиторски натпис

опустеле црквице и испосничке колибе, крај светог гроба непознатог монаха, цркву манастира Вујна подигао је 1805. год. Никола Милићевић Луњевица, који је био чувени устанички војвода, пријатељ војда Карађорђа и Милоша Обреновића.

О овоме сведочи натпис у припрати изнад врата који гласи:
„Ову свету обитељ обнови на рушевинама вујанске испоснице Никола Милићевић – Луњевица 1805. године...”

У самој обнови учествовали су и други виђенији људи ових крајева, као нпр. војвода Милан Обреновић, брат Милоша Обреновића из Бруснице и свештеник Радисав Милошевић.

Свештеник Радисав је родоначелник породице Милошевић из Прислонице, која је дала многе калуђере и свештенике, а неки од њих подвизавали су се и опслуживали манастир Вујан. Према једној легенди, Никола Луњевица и Радисав су били пријатељи још

од детињства и у својој раној младости су обећали један другом да ће обновити место почивалишта вујанског светитеља тако што ће по-
дићи цркву и да ће радити на обнови монашког живота. Као један од
ктитора помиње се и вожд Ђорђе Петровић Карађорђе. Иако његов
удео у обнови није познат, јасно је да се без њега и његовог одобрења,
у јеку борби са Турцима и тешкој економској ситуацији, није могло
приступити обнови. Иако је сав народ из околних насеља имао уде-
ла у обнови манастира, највећи допринос је дао Никола Луњевица.
Прилози који су прикупљени од осталих ктитора и приложника упо-
требљени су за подизање осталих зграда и куповину имања. У новој
цркви, завршеној 1805. прву литургију служио је свештеник Радисав
Милошевић, који је након обављене службе постављен за првог ста-
решину манастира после обнове.

Изградњом цркве и подизањем других објеката вујанског свети-
лишта отпочела је обнова духовног живота на овим просторима. Ма-
настир Вујан је, може се слободно рећи, највећи симбол српског је-
динства у том периоду српске историје. Успех Првог српског устан-
ка који је задобијен слогом српског народа имао је и свој одраз на
микро плану – на обнови овог манастира. У обнови су, на овај или
онај начин, учествовали преци Луњевица, Карађорђевића, Обрено-
вића и осталих народних вођа и првака, свештеника, монаха и верног
народа и постаје нам јасно зашто је вујанска светиња посебна. Око
себе је свила најбоље изданке свога народа и то са најбољим могућим
циљем, циљем обнове старе духовности и духовног живота, тј. оно-
га што претходи изградњи једног снажног друштва које ће се касније
развити у добро организовану и независну кнежевину. Овај крај је у
Првом и Другом српском устанку дао много добрих ратника и јуна-
ка. Никола Милићевић Луњевица, Милош и Милан Обреновић, Ла-
зар Мутап, Никола и Јоксим Карамарковић – само су неки од виђе-
нијих људи који су оставили дубок траг у српској историји и историји
манастира Вујна.

Војвода Лазар Мутап

ОБНОВЉЕНИ ХРАМ

Цртеж манастира
који је истакнут
у Музеју Другог српског
устанка у Такову

Новосаграђени храм манастира Вујна је једнобродна грађевина са олтарском апсидом у облику полукруга са наосом и припратом. Уместо кубета (куполе) уздиже се импозантна кула-звоник октогоналног облика чији поткривни венац краси низ слепих arkada.

На његовом средишњем делу налазе се четири монофоре (прозорски отвор са једним луком) док су изнад њих четири окулуса (прозор кружног оквира мањих димензија). Декорацију фасаде звоника чине рељефни украси. Празан простор на косинама звоника декорисан је са по једном рељефном скулптуром. То је представа људске главе коју у канцама држи лав. Међутим, данас су од тих декорација остале само канце и људска глава. Употреба рељефних украса и низа слепих arkada (*слепе arkada* су декоративни елементи на фасади или ентеријеру који само рашчлањују зид уз који су рељефно приљубљени, али га не пробијају) говори о умећу градитеља, али и његовом познавању српске средњовековне архитектуре. Дух средњовековне градитељске традиције који је у Вујну присутан, представља жељу ктитора и градитеља да се понављају обрасци установљени у златном добу српске државе. Највероватније су приликом обнове манастирске цркве на фасаду постављени рељефни украси који су украшавали и претходну средњовековну цркву на истом месту.

Претпоставља се да је звоник дограђен након 1830. године, након добијања хатишерифа¹ којим се дозвољава зидање звоника и употреба звона. На источној страни грађевине, полукружни олтарски простор је такође декорисан низом arkada. Условљен брдовитим тереном, олтарски простор је делимично укопан у земљу. Изнад апсиде уздиже се истакнут забат.²

¹ Свечана повеља – ферман турског султана.

² Забат или калкан је троугласти део двоводног крова.

Украси на кули-звонику

Поглед на храм
на којем доминира кула

Предворје (надстрешница или нартецијум) је касније додато на припрату и има двоструку намену, да заштити фрескопис на спољном зиду и да више људи може прићи у окриље храма. Према неким путописцима претпоставља се да је направљено пре 1888. године. Храм манастира је изграђен од тврдог материјала, у његове темеље и зидове уграђене су велике количине ломљеног и полуобрађеног камена пешчара и кречњака. Зидови су прекривени дебелим слојем малтера. Међутим, има знакова на основу којих се може закључити да су зидови храма некада били без малтера, попут многих средњовековних храмова.

Црква је реновирана у последњој четвртини 19. века. Главни разлог је био да се осигура звоник и спречи пропадање цркве. У том подухвату највише су учествовали ћерка Николе Луњевице, Лена Павловић, Епископ жички Никанор, са благословом београдског Митрополита Михајла. У то време се центар Епархије жичке налазио у Чачку, што је било значајно за брзо реаговање народа и црквене власти да се сачува најзначајнија светиња тог краја.

Источни део храма
са погледом на олтарски
простор и декоративне
елементе

Унутрашња подела простора састојала се из олтарског простора, наоса и припрате. Простор припрате и наоса одвојен је пуним зидом и повезан вратима, док је простор између наоса и олтара одвојен иконостасом. На уобичајен начин, апсида је засведена полукалотом (облик четвртине сфере код свода апсиде). Сегментисане сводове подупиру по два ојачавајућа прислоњена лука и по један пар на северном и јужном зиду. Њихова улога доприноси ритмичности унутрашњег простора, али су пре свега функционални – конструкцијски подупиру грађевину. Простор припрате засведен је полуобличастим сводом над којим почива кула-звоник.

Архитектура манастира Вујна јасно се може довести у везу са историјским приликама и са могућностима њених градитеља и среди-не. Једнобродна црква са полукружном апсидом, наосом и нартексом, засведена са полуобличастим сводовима са ојачавајућим луковима, представља посебну варијанту храмовног градитељства устаничког периода. Та особеност огледа се у коришћењу јасних узора из рашке градитељске школе, где је уместо куполе подигнут звоник.

Поред манастира, Никола је подигао и неколико других објеката – конак, чардак, стају и чесму.

Чесма је зидана тесаним каменом из познатог брусничког мајдана и имала је свој оригинални изглед све до 1922. године, када је обновљена. На чесми и сада стоји уклесан текст: „1922 израдили мајстори браћа Новаковићи. Овај источник обновише добровољним прилозима добри и побожни грађани и грађанке села Прислонице, Брђана и Соколића за покој душе изгинулих ратника 1912–1919 године”.

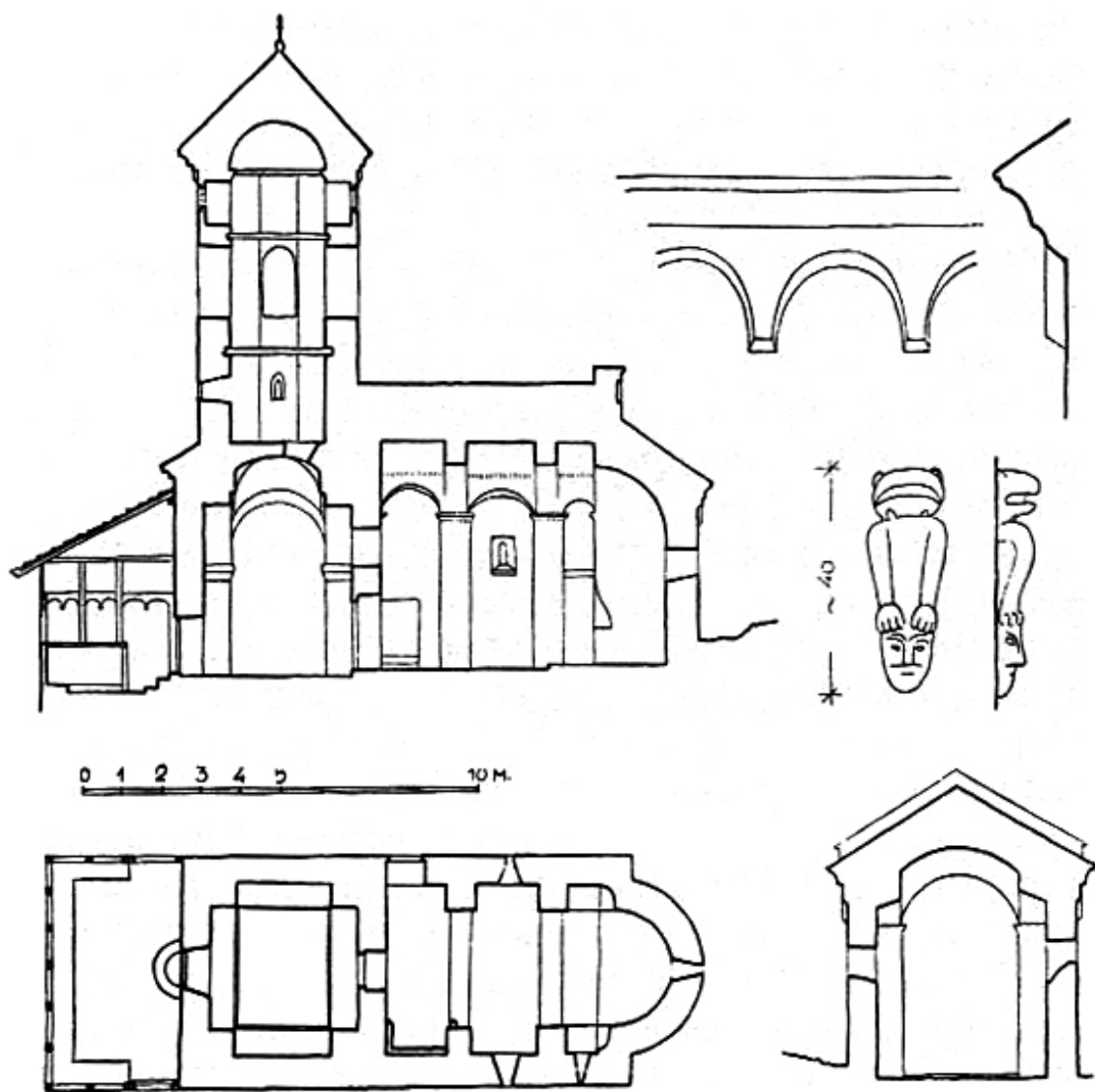
Због таквог амбијента говори се да је Никола ту одседао и одмарао за време краћих боравака и о празницима. Пре свега овога, на месту данашње порте храма налазило се прво коначиште. Ова дрвена монашка кућа, покривена шиндром, имала је вишеструку намену и дуго је одолевала времену. Према предању, овај конак није служио само као монашко обиталиште већ и као кућа у којој су се у време тешких дана робовања тајно окупљали смели и одважни људи, кметови и хајдуци на договоре ради отпора турском насиљу. То је било место одакле су слате хајдучке заповести. Због овакве улоге, ово коначиште је названо историјском кућом.

Предворје – надстрешница

Сабор српских светитеља на улазу у храм

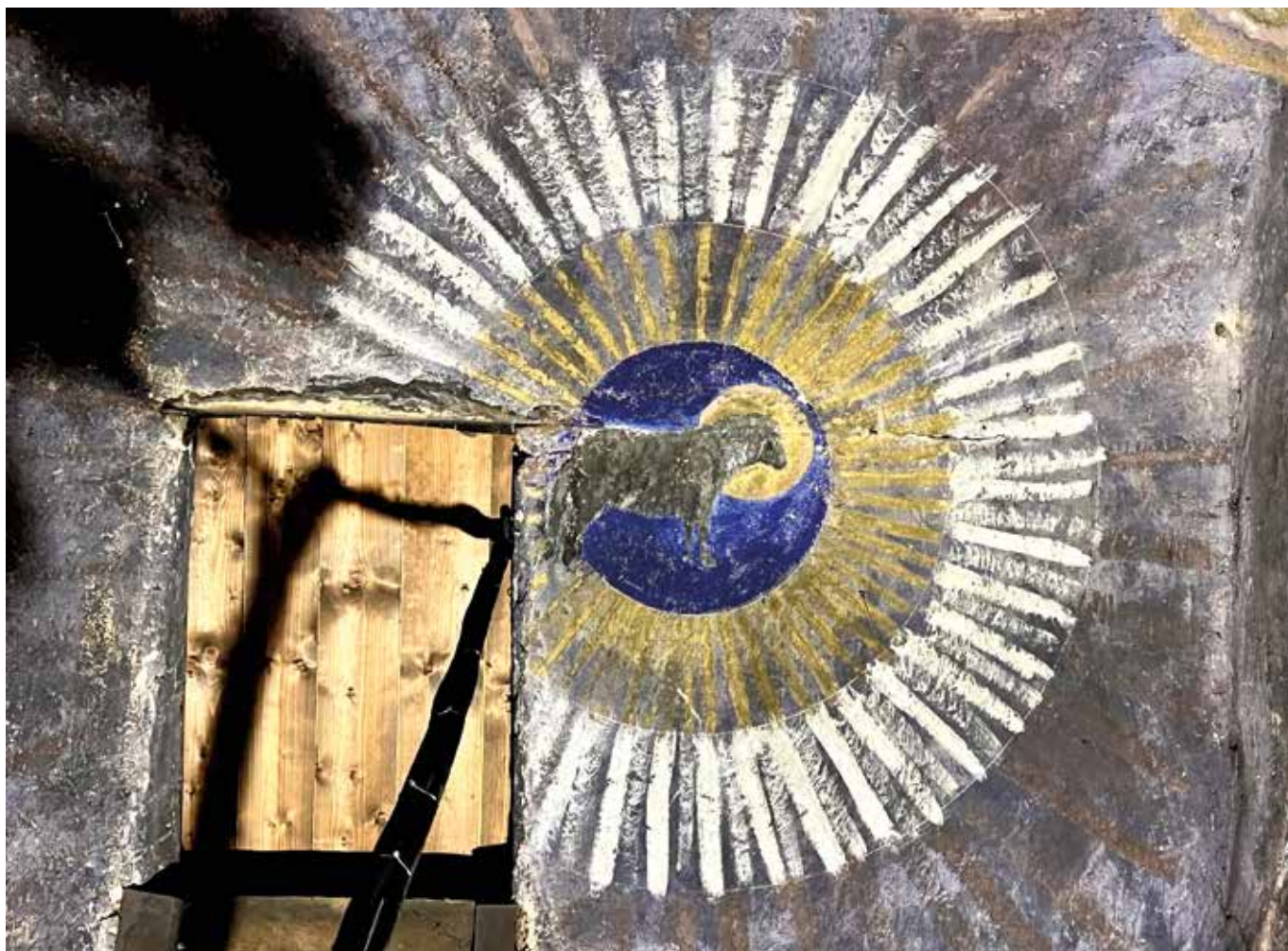
Скица храма, основа, пресеци и детаљи

Стуб из кога излазе описани лукови

Један од украшених лукова испод којег се налазе представе светитеља

Поглед на приступ звонику.
Овде се види представа Јагњета које је у раном хришћанству представљало Христа и његову жртву.

Спомен-чесма коју је подигао Никола Луњевица, а коју су касније обнављали мештани

ИКОНОПИС И ЖИВОПИС ХРАМА

Захваљујући свом ктитору, угледном и богатом трговцу, Николи Луњевици, манастир Вујан је добио и живопис и иконостас одмах након изградње, у периоду између 1805. и 1808. године. Осим преградне функције, између наоса и олтара, иконостас у српским православним храмовима има литургијску и симболичну функцију. На основу сачуваних фрагмената првобитног вујанског иконостаса зна се да је садржао: две престоне иконе, царске и бочне двери, као и апостолски и празнични ред икона. На царским дверима је уобичајена представа Благовести. Састоји се из шест осликаних поља на којима се поред Архангела Гаврила и Богородице налазе и допојасне фигуре јеванђелиста. На бочним дверима представе одударају од стандардних приказа за оно време што их чини посебним. У Музеју рудничко-таковског краја чува се икона са представом заштитника манастира Светог Архангела Михаила, која је некада припадала овом манастиру. Представљен је на уобичајен начин са мачем у једној и теразијама у другој руци. Та икона представља једну од најмунициознијих икона које је урадио Јеремија Михайлович.

Две престоне иконе – Богородица са Христом у наручју и икона са представом Христа који у једној руци држи отворено Јеванђеље, док другом благосиља, чувају се у цркви у Горњој Трепчи. Обе фигуре приказане су допојасно, у седећем положају. Ове престоне иконе на вујанском иконостасу једине су украшене окованим нимбовима, што истиче важност ове две иконе. У храму у Горњој Трепчи чувају се и неки делови горње зоне иконостаса. Ти делови иконостаса тамо су пренети непосредно пре почетка Другог светског рата, где се и данас налазе. Осликавање икона на првобитном иконостасу поверено је 1808. године зографима Јеремији и Стојану Михайловићу. Исте живописце, Карађорђе је одмах након радова у манастиру Вујану упослио на живописању своје задужбине у Тополи. Овакав развој догађаја говори о потреби устаничких вођа да се цркве подижу,

Бочне двери

опремају и осликавају чак и у време великих несигурности и ратних превирања.

Вујански храм је живописан више пута. Данашње фреске потичу из времена обнове, прве половине XX века. Први фрескопис настао је одмах по изградњи цркве, након 1805, а затим 1851. године. Не може се тачно утврдити како су првобитни живописи били изведени, сем на основу сачуваног иконостаса. Зна се да је у припрати, изнад портала који води у наос, била представа заштитника храма. Изнад гроба непознатог вујанског светитеља налазила се представа „Свих

Неки од сачуваних делова икона старог иконостаса

ІС.
ВСЕДЕР-

ХС.
ЖИТЕЛЬ.

ЗА ПОКОЈ ДУШЕ СВОЈЕ

МНОГЕ ПРИЛОЖЕ. ЛУКА ГАРНЛОВНЪ

За упокой душе оца Владимира и матице Палагии
приложни: Тимофей Буславичь

СѢЙ
КОНСТАНТИН
РАДНОСАВЛИ
И ЕЛЕНА
ЗА ПОКОЈ ДУШЕ СУПРУ
ГЕ ЈЕЛЕ ПРИЛОЖНИ:
МИЛЕНКО РАДУЛОВИЧ
СУДНІА.

РОЖДЕСТВО

Ъ

Светих". Према неким наводима, извесни прота Јанко Михаиловић из Негришора је осликао портрете Николе Милићевића, Арсенија Ломе, Лазара Мутапа и једног детета. Представљање устаничких вођа, у то време најцењенијих људи рудничког краја, на фасади цркве манастира Вујна један је од првих примера увођења живих људи у програм црквеног сликарства у новом веку. Једино што се данас зна о изгледу тих портрета јесте сведочење аустроугарског путописца Феликса Каница које наводимо: „Медаљонски уоквирени портрети Милошевих најоданијих сабораца, војвода Луњевице и Лазара Мутапа, као и других јунака са Љубића рађени су на спољашњем јужном зиду, избијали су испод новије испуцале боје којом су по наређењу кнеза Александра Карађорђевића били премазани". Представљање јунака који су учествовали у боју на Љубићу 1805. године показују жељу за обновом традиције старог српског сликарства али и поистовећивање осталих са српским средњовековним ктиторима. Овим чином требало је да остану упамћени у колективној свести и меморији као они који су живот посветили борби за ослобођење.

ВУЈАНСКИ СВЕТИТЕЉ И НАРОДНИ ЛУНАЦИ

Гроб вујанског светитеља налази се у припрати, уз југозападни зид цркве. Непознати светитељ је одиграо велику улогу у окупљању и организовању српског народа у тешким временима. Управо та чињеница да се око његовог гроба народ окупљао у циљу духовног и физичког опстанка, говори о његовој светости. Према усменој традицији, непознати светитељ је чинио чуда још за живота, а монаси који су пронашли његово тело установили су да је мироточиво, те су његово гробно место обележили као светињу.

У народу рудничког краја није постојала потреба да се непознати светитељ идентификује, тако да је његов идентитет до данашњег дана остао непознат. Вујански светитељ је мотивисао писца Чедомиља Мијатовића да лик једног монаха у свом роману „Рајко од Расине” опише као светогорца, испосника, који се обрео у планинама Вујна, где се подвизавао, чинио чуда, помагао случајне пролазнике и чувао народ од Турака.

Гроб вујанског светитеља

Гојко Стојчевић, потоњи Патријарх српски Павле, боравио је у Вујну као искушеник од 1944. до 1946. године. У том периоду се излечио над моштима непознатог вујанског светитеља. У знак захвалности оставио је својеручно дуборезани крст, о коме ће касније бити више речи. Све ово, као и многа народна сведочења потврђују светињу манастира Вујна.

Поред гроба вујанског светитеља налази се гроб војводе Лазара Мутапа. Он је био војвода из Првог и Другог српског устанка, пореклом из села Прислонице. Због својих ратничких вештина и племенитости одликован је чином војводе. После слома устанка није побегао из земље, већ је дочекао други устанак у коме је умро од задобијених рана у боју на Љубићу 1815. године.

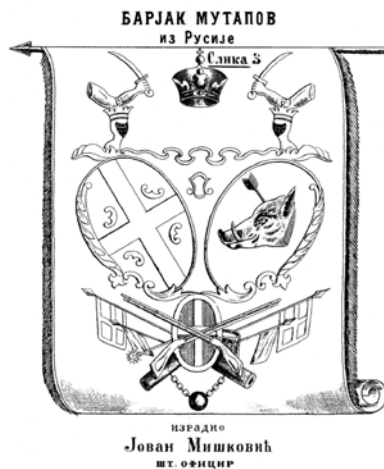
Јуначки подвизи Мутапа у бојевима са Турцима опевани су још у време устанака. Посмртни остаци овог јунака пренети су у манастир Вујан, што потврђује да он представља једног од ктитора. На његовој надгробној плочи био је постављен чувени војводски Мутапов барјак. Нажалост, ратни барјак је пренет у Народни музеј 1887. године и касније је изгубљен немаром нових домаћина. На сву срећу, изглед барјака је познат захваљујући детаљном опису који је дао Јован Мишковић.

Урамљено сведочанство о исцељењу искушеника Гојка – Патријарха Павла, које стоји на гробу светитеља

Таковски устанак, Паја Јовановић, 1894.

Реконструкција барјака
Лазара Мутапа под којим су се
борили његови устаници

Битка на Љубићу,
фотографија преузета
из књиге *Знаменисти Срби*
19. века, II (1903).

У централном делу цркве почивају кости Хаџи Јосифа Милошевића. Био је близак рођак свештеника Радисава Милошевића, који је учествовао у обнови манастира 1805. године. Будући да је био угледни игуман манастира, добио је истакнуто гробно место у храму. У народу је био познат као покровитељ многих цркава и манастира у рудничкој нахији, као добар говорник и гуслар. Уз све то, био је и учесник у борбама у Првом српском устанку.

У наосу цркве налази се и споменик Николе Милићевића Луњевице. Његов првобитни гроб налазио се у манастирској порти и за време краљице Драге Обреновић, 1902. године, његови остаци су пренети у наос цркве и тада је подигнут монументални надгробни споменик. Тиме је краљица Драга испунила жељу свог деде, а у исто време показала своје знаменито порекло. Раскошни споменик од белог мермера и црног гранита подигао је чувени београдски вајар, Лукачек.

Сва четири гробна места која се налазе у храму повезује њихово деловање у оквирима подизања и обнављања манастирског комплекса. Међутим, сваки од њих је имао место у усменој традицији која се везивала за ослобађање од Турака. Према писаним подацима зна се

Надгробни споменик
Николи Милићевићу Луњевици

Мермерне спомен-плоче палим ратницима

Гробље у порти манастира

Кнез Александар Карађорђевић,
Урош Кнежевић, 1852.

Један споменик се по свом облику и изradi истиче, то је гробно место сина Николе Милићевића, Гаврила.

Све ове личности које су до сада поменуте везане су за руднички крај, самим тим је постојала јака везаност за династију Обреновића. Међутим, у кратком периоду владавине кнеза Александра Карађорђевића 1842–1858. године започета је интензивна пропаганда Карађорђевића, која је заснована на вођи Првог српског устанка. Како је манастир Вујан играо битну историјску и духовну улогу у овим крајевима и сам кнез Александар Карађорђевић је посветио пажњу овом манастиру.

Тако је, залагањем кнеза Александра, подигнут конак 1853. године.

Конак је зидан каменом и блатом уз коришћење дрвене (бондручне) конструкције. У приземљу се налази манастирска трпезарија, док су на спрату распоређене монашке келије. Данашњи изглед конака резултат је реконструкције из 1990. године. Потпуна реконструкција временом дотрајалог и оронулог конака, који је као такав представљао опасност за његове становнике, започета је 1987. године. Читава зграда је прерађена и учвршћена армираним стубовима и бетонским плочама. Подизањем овог велелепног конака, кнез Александар се уписује у историју манастира Вујна као ктитор.

Међутим, за време његове владавине долази до једног феномена који се јављао још у старом Египту, Риму и неким другим древним

Данашњи изглед конака након реконструкције 1990. године

цивилизацијама, а то је брисање трагова претходника који се нису уклапали у нове идеологије. Тако знамо да су у његово време уклоњени портрети Луњевице, Мутапа и Ломе, који су стајали на јужној фасади Вујна. Врхунац идеолошке пропаганде Карађорђевића настаће у годинама након Мајског преврата, 1903.

Мало пре тог трагичног догађаја, 1902. године, краљ Александар и краљица Драга кренули су у обилазак своје Краљевине, па су тако дошли и у манастир Вујан. За ту прилику, трудом мештана и становника околних насеља, направљен је нови пут који води до манастира. Иако је дошло до промене на краљевском престолу, манастир је у наредним деценијама бележио знатан успех у свом развоју. Економија манастира је постајала јача. Мноштво народа из околине, сељака, привредника, занатлија и виђенијих људи завештавала је своју имовину манастиру, а његова управа се трудила да све то иде на корист општеног добра. То нас доводи до једног битног сегмента, а то су манастирска добра.

Ктиторска табла
Кнез Александар Карађорђевић

Краљ Александар
и краљица Драга

МОНАСТИРСКА ДОБРА

Манастири су се издржавали, опстајали и развијали захваљујући одређеним добрима и поседима. У средњем веку то су била такозвана манастирска властелинства. Она су се састојала од ливада, шума, воћњака, неки су поседовали и рибњаке, пчелињаке, воденице-млинове, као и ситнију и крупнију стоку. Манастири су ово углавном добијали задужбинарством.

Поред манастира, захваљујући манастирским добрима, и околни народ имао је велике користи. По томе се манастир Вујан није много разликовао од древних задужбина Немањића. Имовину манастира Вујна, ако изузмемо порту и објекте који се на њој налазе, укључујући

Поглед на манастирску
порту са североистока

и свети храм, чине велика пространства шуме и обрадиве земље на којој су узгајане разноврсне културе. Од првог дана обнове манастир је имао поседе. Вредни монаси овог братства током векова улагали су велики труд да увећају имање, да од шумског направе обрадиво земљиште, за шта је потребан велики напор. Многи прилози које је манастир добијао од верног народа коришћени су за куповину плодне земље. О томе нам говоре и најстарије тапије из времена старешинства Јосифа Милошевића, када је знатно увећана имовина манастира Вујна. Први попис у кнежевини Србији, који је обављен 1834. године, доноси занимљиве податке. У манастиру Вујну је, према том попису, било четири мушке главе, а од имовине поседује шест плугова земље за орање, 20 коса ливаде, три мотике винограда и 300 стабала шљива. Стара мерна јединица плуг (или рало) одговарала је површини која се могла преорати за један дан. Шест плугова земље износи 2,4 хектара. По речима искусних косача једна коса ливаде означава површину коју један косач може покосити за дан и она износи отприлике 30 ари; што значи да је манастир тада имао шест хектара под ливадом. Мотика

Поглед на манастирску порту са североистока

Поглед на манастирску порту
са југоистока

винограда је такође стара мера и означава површину од приближно 3,4 ара, што значи да је манастир имао више од десет ари винограда.

Када упоредимо ове податке са подацима које доноси попис из 1863. године, видимо да су манастирска добра вишеструко увећана. Тада је манастир имао 34 плуга под забраном, осам плугова земље за орање, шест плугова ливаде, два плуга под воћњаком, 12 мотика винограда, једну манастирску воденицу, две ћелије амбара, као и једну качару.

Годину дана касније, 1864. године, према подацима Јована Мишковића, манастир је имао у готовини 12.688 гроша чаршијских. Као поређење узећемо манастир Враћевшницу, који је имао 4379 гроша и 39,1/3 пара чаршијских.

Како је време пролазило, манастир Вујан је наставио да се развија. Путописац Феликс Каниц доноси нам следеће сведочанство: „Манастир Вујан је један од ретких у земљи чија је економија уносна. Поседује 45 хектара ораница и ливада, 4 хектара воћњака и винограда, 150 хектара шуме, па са лакоћом покрива расходе који износе око 3.000 динара годишње. Његове шуме су богате лужником, врстом

храста са стаблом пречника од 0,80 до 1,60 м, који даје одлично дрво за бурад, границом – такође врстом храста чије се дрво употребљава за грађевине, железничке прагове, итд. и нарочито цером”.

На основу захвалнице која је објављена у *Прејледу Епархије жичке* маја 1933. године, у којој се управа цркве чачанске захваљује за поклон у виду кошница, може се претпоставити да је манастир имао и свој пчелињак.

Више од пола века касније, за време старешинства јеромонаха Јустина (Стевановића), а на основу копије плана катастарске управе Среза љубићког у Чачку, крајем 1943. године видимо да се посед манастира Вујна састојао од више од 185 хектара земље. Парцеле су биле различитих култура: њива, пашњака, воћњака, шума, ливада и винограда.

О природним богатствима манастира сведоче и документа Архива Епархије жичке, у којој се манастирско братство моли да у тешким ратним годинама (1941–1945) обезбеди дрва за зиму како општинским установама тако и свештенству у самом граду Краљеву. Ова молба је произашла из чињенице да је манастир поседовао велику површину земљишта под шумом.

Развој манастира нагло је прекинут након Другог светског рата доласком комуниста на власт. Оно што нису могли урадити Аустроугари

Поглед, са пута који води до манастира, на плодне њиве, а у даљини на Овчарско-кабларску клисуру

Феликс Каниц

и Немци у два светска рата, комунисти су успели. На основу „Закона о аграрној реформи“ Окружни суд у Чачку 25. фебруара 1946. године потврдио је Одлуку среског народног одбора да се манастиру Вујну, кога су срамно класификовали као „установу без већег значаја“, одузме 171 хектар, 90 ари и 40 м² земље. Према тој одлуци манастиру је остало свега нешто више од 10 хектара и објекти у порти.

У наредном периоду манастиру није било допуштено да се развија због нове идеологије које су пропагирале комунистичке власти. Главни задатак монаха, који су се силом прилика често мењали у првим годинама послератног периода, био је да заштите и очувају манастирски комплекс. Манастир ће по пропасти комунистичке идеологије почети да обнавља своје конаке и ради на обнови материјалног и духовног живота у самом манастиру и околини.

Битна је ставка да манастир Вујан има и свој метох, цркву Св. Богородице у Горњој Трепчи, која је саграђена 1824, а на темељима старе црквице настале у 14. или 15. веку. Цркву је подигао Никит Милинковић, а поправљена је 1894. године. Слава овог храма је Мала Госпојина, мада су на једном камену испред цркве којег су пронашли приликом обнове, нашли уклесан натпис „сихрам светог успенија“. Свакако, постојање метоха говори о статусу који манастир Вујан има. Цркви манастира Вујна је 18. априла 1962. дат статус споменика културе и тиме је стављена под заштиту државе. У решењу се наводи да је „у поступку утврђено да овај објекат, као грађевина из Првог српског устанка, има изузетан значај за културну историју тог доба“.

Црква у Горњој Трепчи

МАНАСТИРСКА ШКОЛА

Школе су пре Првог српског устанка биле права реткост. Готово да типичне школе за какве данас знамо нису ни постојале. До ослобађања Србије од Турака једини образовни центри били су манастири. Тамо се учило читању, писању, рачуну, историји и духовности. Манастирски ђаци су у исто време били и манастирска послуга. У сваком манастиру је било више ђака који су чували манастирску стоку, обрађивали имања, чистили, сређивали дрва, а на крају дана монаси су их учили читању и писању. Како Вук Карацић наводи, многи од ових ђака би преко лета заборавили оно што су зими научили, па су „књигу учили” и по четири до пет година. Један од познатијих манастира у овом крају у коме су се млади учили писмености био је манастир Вујан. Вујан је одувек био живи религијско-културни и политички центар овог краја. У њему је дуго радила једна од првих манастирских школа у овом делу Србије. У периоду од 1857. и 1884. године, када је школа у селу Брђанима била укинута, манастир Вујан је добио улогу праве основне школе.

За зина: сова и сова порвалу
права: адан и днацма Буче.
Том и етвее м. бгасану. 1023 г.

ВУЈАНСКО БРАТСТВО КРОЗ ВЕКОВЕ

Врата старог конака

О монасима и старешинама манастира Вујна поуздано можемо говорити после његовог обнављања, 1805. године, на основу записа црквених књига, докумената, летописа и предања. Прво забележено име старешине јесте име јереја Радисава Милошевића из Прислонице. Већ је поменуто да је био један од ктитора. Он је у исто време утр пут многим генерацијама из породице Милошевић. Многи његови потомци били су свештеници и монаси. Они су, без прекида, више од три четвртине века управљали овим манастиром и много допринели његовом развоју и напретку. После његове смрти, старешинство манастира преузима његов сродник Јосиф Милошевић, такође свештеник, који се после смрти своје жене замонашио. Хаџи Јосиф је најдуже био старешина овог манастира, пуних 45 година, све до своје смрти 1852. године. Поред њега, постојало је још неколико јеромонаха и монаха, чија ће имена касније бити наведена. Захваљујући протоколу крштених у манастиру Вујну од 1837, једној од ретких књига из манастирске архиве коју аустроугарски војници нису спалили за време Првог светског рата, могуће је сачинити преглед чланова братства манастира Вујна од те године. Већ од 1852. године, захваљујући државним шематизмима, имамо званичне податке о саставу монашког братства манастира Вујна по годинама и чиновима. Према њему, братство манастира 1852. године чинио је старешина Хаџи Јосиф Милошевић са четири калуђера.

После смрти Хаџи Јосифа Милошевића, старешинство манастира преузима јеромонах Партеније (Милошевић), родом из Прислонице. Наводно је био Јосифов млађи брат. Као веома угледан старешина манастира домаћински је управљао 14 година. Њега је наследио унук Радисава Милошевића, Милентије Милошевић. Он је у манастиру провео готово читав живот. У чину јеромонаха је био 17 година, а у чину игумана провео је 21 годину. За време његовог дугогодишњег мудрог и домаћинског управљања, манастир је доживео напредак у сваком смислу. Тако су се монаси и старешине смењивали

Детаљ са олтара,
Архангел Михаило

све до Првог светског рата, када је накратко старешина постао јеромонах Методије (Балтић), а затим јеромонах Јоаким (Милошевић), звани Студеничанин, који је остао до краја рата, 1918. године.

Први светски рат је био један од најтрагичнијих догађаја за српски народ. Србија је изгубила више од 1.250.000 становника, готово 30% целокупног становништва. Аустроугарски и бугарски окупатори су затирали цивилно становништво и трудили се да избришу трагове историје где год су могли. У вихору рата страдала је и већина књига и архива манастира Вујна, однето је звоно и бројне драгоцености.

После завршетка Првог светског рата Методије (Балтић) поново постаје старешина. Због извесних неприлика које су се догодиле, Методија је на месту старешине заменио Станојло Ковачевић, свештеник брђански. Након свега 10 месеци дужност старешине преузима јеромонах Теодосије (Гачић). За његовог времена отпочета је градња малог конака – трпезарије са кухињом. Након њега старешинство на краће време преузимају овим редом: јеромонах Данило (Здравковић), јеромонах Леонид (Павловић) и јеромонах Фотије (Павловић). Крајем 1934. године за старешину манастира Вујна постављен је архимандрит Виктор (Гиздавић). За непуне три године је предузео више битних послова на унапређењу манастира. Управо он је био одговоран за завршетак изградње малог конака 1935. године.

Архимандрита Виктора (Газдића) наследио је јеромонах Николај (Лазовић) из Бреснице, 1937. Он се 1939. године прихватио посла око иконописа храма. Тек што су радови почели, прекинути су због Другог светског рата. За време Другог светског рата старешине су били јеромонаси Јулијан (Кнежевић) и његов сабрат Јустин (Стевановић). Њиховим заузимањем, 1943. године довршено је живописање. У овим смутним временима, због ратних околности, много је монаха и искушеника прошло кроз манастир Вујан, као што су: архимандрит Јован (Радосављевић), тада искушеник манастира Студенице, искушеник Гојко Стојчевић, касније познатији као Патријарх Павле, искушеници Миливоје Тоскић, Богосав Ристић, Симо Мамула. Поред њих у Вујну краће су боравили јеромонах Тимотеј (Кнежевић), који је побегао из бомбардованог и порушеног манастира Жиче и Јустинијан (Стефановић), који је дошао из манастира Свете Тројице са Овчара и након неког времена отишао у непознатом правцу. Касније се сазнало да се обрео у Америци.

Насловна страна француских новина која осликава положај Србије у Првом светском рату

Гојко Стојчевић, потоњи
Патријарх српски Павле

Патријарх Павле,
Сава Стојков, 2002.

Након Другог светског рата старешине манастира често су се мењале. Како су комунистичке власти водиле вишестрану борбу против православне цркве, монаси су често морали да мењају место боравка. Старешине манастира су због недостатка свештенства у исто време били и пароси у околним селима. Како су нове власти одузеле готово сву имовину манастиру и како се променио економски систем под притиском комунистичке идеологије, манастир је осиромашао.

У овом периоду манастир су водили јеромонах Софроније (Ракетић) из Далмације (1946–1948), игуман Зосим и јеромонах Михаило (Стојадиновић) (1948–1949), игуман Платон (Милојевић) (1949), јеромонах Јулијан (Кнежевић) (1950–1951) и поново Платон (Милојевић) (1951–1954). Доласком јеромонаха Мирона (Игњатовића) из Чукојевца 1954. године на место старешине манастира прекинуте су ове честе промене. Његово старешинство, које је трајало 24 године, прекинуто је непуном годином дана, доласком јеромонаха Јосифа (Стефановића) „Драгачевца“ из Доњег Дубца (од 22. 12. 1961. до 24. 11. 1962), за време чијег старешинства манастир Вујан је коначно стављен под заштиту државе. Године 1978. веома цењени старешина Мирон, након видног унапређења манастира, одлази и старешина постаје његов некадашњи искушеник Јован (Никитовић). Поред њега у манастиру је био и његов рођени брат јеромонах Арсеније, као и њихова сестра Јелена. Овакво братство се заузело за унапређење ове свете обитељи у многим областима. Набављене су машине за обраду земље, проширен је и уређен пут до манастира, сређена струјна мрежа и уведена струја и телефон. Дограђен је мали и реконструисан велики конак, ограда је порта, направљена улазна капија, препокривена црква и др.

Након упокојења игумана Јована настојатељица манастира постаје сестра Јелена 19. фебруара 2019. године, која је на том месту остала до свог упокојења. Након тога, одлуком Владике жичког господина Јустина игуман манастира постаје архимандрит Сава (Илић). Доласком архимандрита Саве у манастир Вујан почињу радови на ширењу манастирске економије, као и на ширењу братства манастира. У навечерје славе храма, Сабора Светог Архангела Гаврила, овај манастир постао је богатији за два монаха. На вечерњој служби игуман, архимандрит Сава, привео је искушенике: Ђорђа Проковића и Наума Мацановића, који су положили своје завете и на постригу, који је извршио Епископ Јустин, добили имена: Авакум и Арон.

Игуман Јован
(1946–2021)

Братство манастира данас

Путир из манастирске ризнице са посветом:
„Свети путир приложи Стефан Андријевић у манастир Вујан
за вечни спомен Павлове Иконије и кћери Ијулијане 1843, го. ми. Карић”.

МАНАСТИРСКА РИЗНИЦА

Манастир Вујан је био сведок лепих, али и најтрагичнијих догађаја који су задесили српски народ. У току Првог и Другог светског рата, манастир је био пустошен, пљачкан, књиге су спаљиване. Тако су у Првом светском рату Аустроугари однели велико црквено звоно са посветом:

„При владајенију благовјернога књаза сербског господара Милоша Обреновића, сије звоно приложи Никола Луњевица за спомен свој и сина свога Вуја и супруге своје Милосаве храму свјатога архистратига Михаила”.

Неке ствари су пренете у Народни музеј у Београду, као што је ратна застава – барјак Лазара Мутапа, који је због неодговорности нестао. Међутим, оно што непријатељи нису успели да пронађу, захваљујући испрености монаха, данас сачињава ризницу манастира Вујна. У ризници манастира данас се чувају разне драгоцености: иконе, књиге, рукописи, записи, крстови, свети сасуди и друге вредности. У храму се чувају делови првобитног иконостаса, као што су централне и бочне двери, као и неке од икона које су улазиле у састав иконостаса.

У ризници су и два крста кујунџијске израде из 19. века.

Пажњу привлачи и крст дуборезне израде кога је својом руком дуборезао Гојко Стојчевић, касније Патријарх српски Павле, за време свог искушеничког стажа у манастиру Вујну. На полећини крста урежане су речи:

„Манастиру Вујну о исцељењу приложи раб Божи Гојко 1946. године”.

Овај крст је израдио надахнут исцељењем које је добио над моштима непознатог вујанског светитеља.

У ризници манастира Вујна чувају се и старе књиге од којих треба истакнути – *АйосѠол*, штампан у Москви 1809. године, на којем се налази запис:

„1818. лету трудом и настојањем јеромонаха Јосифом од села Прислонице приложи раб Божи у храм у манастир Вујан за вечни спомен својем родитељем Симу и Мари”.

Крст који је дуборезао искушеник Гојко Стојчевић, потоњи Патријарх српски Павле.
На полеђини крста урезане су речи: „Манастиру Вујну, о исцељењу приложи раб Божији Гојко 1946”.

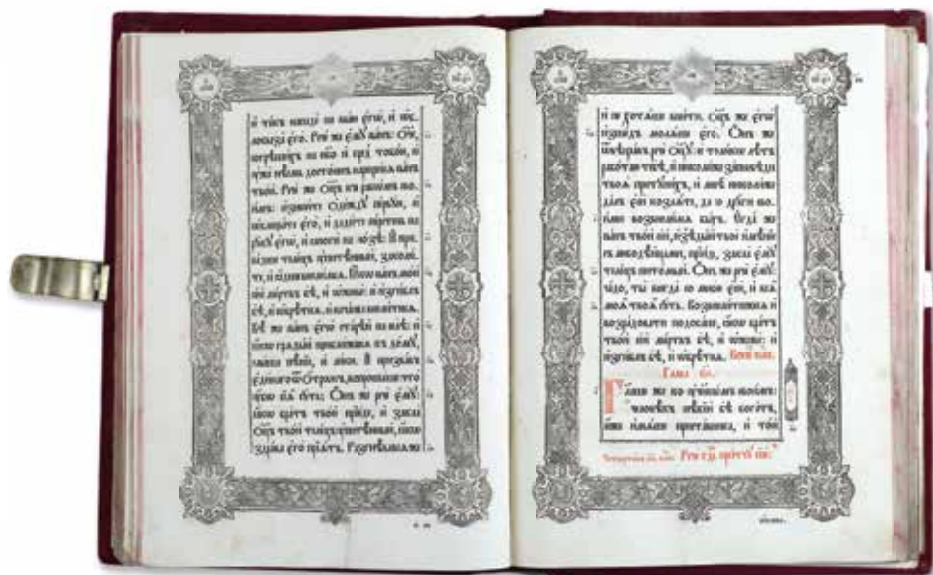
На бројним старим књигама истичу се занимљиви записи који су сами по себи велика сведочанства и историјски извори. На једном минеју штампаном у Русији 1824. године је записано:

„Знати се када бише рђави догађаји. Ове године земотресеније поче на В. суботу 1893. год. па сваки дан по два пута трајало је по двадесет минута узасобом када од једног земљотресенија порушила многе цркве и манастири”.

„Знати се када би целог лета киша падала је и нанесе вел. штету народу српком. То је било око 1895. лета Христово – године у м. Обровину, Вујан

Потписа 7. септембра 1899. Љубомир Татић”.

ЗАВРШНО СЛОВО

Манастир Вујан је место где се састају духовност, историја и традиција, одакле све три заједно израстају у једно стабло које ће својим плодовима снажити и храбрити светосавски српски народ у најтежим временима у његовој историји. Господ Исус Христос је дао обећање својим ученицима „Сазидаћу Цркву своју, и врата пакла је неће надвладати” (Матеј 16–18). Манастир Вујан је живи сведок испуњавања ових речи. Стотине година под Отоманском влашћу, рушен и паљен, уздигао се из пепела. Народ окупљен око те цркве самим тим је и био под заштитом Свевишњег. Касније ни Аустроугари, ни Немци ни они најгори, комунисти, нису могли уништити оно што је неуништиво. Манастир Вујан и данас пркосно стоји и говори посетиоцима о духовности, делима и величини нашег народа.

MONASTERY VUJAN

Summary

Monastery Vujan is situated on a wooded slope of the Vujan mountain and it is located in the middle of the road between Čačak and Gornji Milanovac, in the area of village Prislonica. The name Vujan is derived from the Serbian word *ujiti*, *bujiti* or *hujiti* (the sound of howling wind), because there is a sound of frequent howling wind, which descends down the mountain through the thick forest.

It is assumed that the monastery was built at the end of the 13th and the beginning of the 14th century, during the reign of the king Milutin. One of the legends says that at the beginning of the 14th century monks from Mount Atos, fleeing the invasion of renegade Roman Catholic Catalan mercenaries, arranged monasticism in the Ovčar-Kablar Gorge. There they founded the Obrovin monastery, about 1000 meters away from the place where the Vujan monastery is located today.

The Obrovin Monastery most likely got its name from the folk meetings. Obrovin was a place where people's assemblies and meetings were held. After the Turkish conquests in the 15th century, the monks from Obrovin retreated deeper into the mountain, to the place of the old hermitage, and they stayed there. The Vujan monastery was created in that place. According to the inscription on one preserved memorial plaque, which was discovered during the renovation of the monastery at the very beginning of the 19th century and which refers to the ruin of the monastery, it is written that the Obrovin monastery was finally abandoned in 1597. It is also written that there was a shrine near the altar, i.e. the relics of an unknown saint, as well as the villages that supported the monastery (Prislonica, Brđani and Lunjevica).

With the rise of the First Serbian Uprising and the liberation of these areas, the monastery was rebuilt with the efforts of the local duke Nikola Milićević Lunjevica and with the help of the later prince Miloš Obrenović, and the priest Radisav Milošević as well as other prominent people of those areas and faithful people in 1805. Speaking of it, Vujan monastery is the first monastery that was rebuilt in liberated Serbia and many heroes gathered around it.

The monastery quickly evolved with the efforts of monks, parish priests, princes as well as later kings. Numerous dormitories, cells, fountains were built. As a very important place for the history of these regions, the Monastery was visited in the last quarter of the 19th century by Felix Kanic – Austro-Hungarian travel writer, archaeologist and ethnologist. The temple underwent a thorough renovation in those years. The church of the monastery itself is a single-nave building with segmental vaults. A disproportionate octagonal bell tower was built Above the narthex, instead of a dome. A wooden narthex was attached to the outside. The church is surrounded by a decorative series of blind arcades under the profiled roof cornice. The first painting of the temple, done in 1805, was not preserved, but parts of the old iconostasis from 1808, made by Stojan and Jeremija Mihajlović, were preserved. There are also the remains of Duke Lazar Mutap, a prominent warrior in the battle for liberation from the Turks, Haji Josif Milošević and Nikola Milićević Lunjevica in the temple itself, next to the Vujan saint. Several members of Nikola Milićević's family were buried in the very nave of the temple.

The Vujan Monastery is also known for the fact that during the Second World War, the novice Gojko Starčević, the future Serbian Patriarch Pavle, stayed there. Gojko Starčević was seriously ill, but managed to recover thanks to an unknown saint from Vujan. The monastery keeps a wooden cross, which the future Patriarch Pavle hand carved as a sign of gratitude for his healing.

The monastery, which developed and multiplied its possessions for almost a century and a half thanks to the efforts of monks and faithful people, lost almost everything when the communists came to power after the Second World War. Almost all of the property of the monastery was confiscated – 171 hectares were confiscated by the decision of the communist authorities in 1946, and only a little more than ten hectares remained for the monastery.

Thanks to the hardworking monks, in the following decades the monastery slowly began to recover and return to its former glory.

Today, the brotherhood of the monastery consists of Archimandrite Sava (Ilić) as well as monks Avakum (Proković) and Aron (Macanović).

МОНАСТЫРЬ ВУЯН

Резюме

Монастырь Вуян расположен на лесистом склоне одноименной горы Вуян. Он расположен в деревне Прислоница, между Чачаком и Горни-Миланов(а)цем. Название Вуян происходит от сербских слов **ујити**, **бујити** или **хујити** (реветь, шуметь, гудеть), потому что на горе постоянно слышен звук завывающего ветра, который спускается с горы сквозь густые леса.

Предполагают, что монастырь был построен в конце XIII начале XIV века во время правления короля Милутина. Одна из легенд гласит, что в начале XIV века монахи Святой Горы Афон, спасаясь от нашествия отступнических римско-католических каталонских наемников, установили монашескую жизнь в Овчарско-Кабларском ущелье. Там они основали монастырь Обровин, примерно в километр от того места, где сейчас расположен монастырь Вуян. Обровин был местом, где проводились народные встречи и скопления и оттуда скорее всего, получил свое название. После турецких завоеваний в XV веке монахи из Обровина отошли глубже в горы, на место старого скита, и остались там. На этом месте был заложен монастырь Вуян.

Согласно надписи на одной сохранившейся памятной доске, обнаруженной при обновлении монастыря в самом начале XIX века, где говорится о разорении монастыря, написано, что монастырь Обровин был окончательно заброшен в 1597 году. Записано также, что возле алтаря находилась святыня, то есть мощи неизвестного святого, а также записаны названия (Прислоница, Брджани и Луневица) деревень, содержавших монастырь.

В начале Первого сербского восстания, после освобождения этих территорий, монастырь был восстановлен усилиями местного князя Николы Миличевича – Луневицы, с подмогой Милоша Обреновича, в последствии ставшего князем, и священника Радисава Милошевича, а также других видных деятелей, жителей тех мест и верующих в 1805 г. К слову, монастырь Вуян – это первый восстановленный в освобожденной Сербии монастырь, вокруг которого собирались многочисленные видные повстанцы.

Монастырь быстро развивался благодаря усилиям монахов и приходских священников, а также князей, а потом и королей. Были

построены многочисленные постоянные дворы, кельи, фонтаны. Из-за огромной значимости для истории этих краев, монастырь в последней четверти XIX века посетил Феликс Каниц – австро-венгерский писатель-путешественник, археолог и этнолог.

В те годы храм был капитально отремонтирован. Сама церковь монастыря представляет собой однефное здание с сегментными сводами. Над притвором вместо купола была построена несоразмерная восьмигранная колокольня. Снаружи был пристроен деревянный притвор. Под профилированным карнизом крыши церковь окружена декоративным рядом глухих аркад. Первая роспись храма, выполненная в 1805 году, не сохранилась, но удержались части старого иконостаса 1808 года работы Стояна и Иеремии Михайловичей.

В самом храме находятся мощи Вуянского святого и останки князя Лазаря Мутапа, выдающегося воина в борьбе за освобождение от турок, Хаджи Иосифа Милошевича и Николы Миличевича – Луневицы. Несколько членов семьи Николы Миличевича похоронены в церковном дворе.

Монастырь Вуян известен еще и тем, что во время Второй мировой войны в нем останавливался послушник Гойко Стойчевич, будущий сербский патриарх Павел. Гойко Стойчевич был тяжело болен, но ему удалось выздороветь благодаря неизвестному святому из Вуяна. В монастыре хранится деревянный крест, который будущий Патриарх Павел вырезал своими руками в знак благодарности за свое исцеление.

Монастырь, который почти полтора века развивался и расширял свои владения благодаря усилиям монахов и прихожан потерял почти большинство своих угодий когда к власти после Второй мировой войны пришли коммунисты. Почти все монастырские угодья были конфискованы. По решению коммунистических властей в 1946 году 171 гектар был конфискован, а монастырю осталось немногим более десяти гектаров.

Благодаря трудолюбивым монахам в последующие десятилетия монастырь потихоньку начал восстанавливаться и возвращать былую славу.

Монастырь Вуян был и остается центром встреч людей из окрестностей, местом, объединяющим молитву и историю, прошлое и настоящее и участвующим в созидании светлого будущего.

В настоящее время монастырская братия состоит из архимандрита Саввы (Ильича) и двух монахов: Аввакума (Проковича) и Аарона (Мацановича).

ИЗВОРИ

Архив Епархије жичке, фонд: Епархијски управни одбор; кут 1, 1919, акта бр: 419.

Архив Епархије жичке, фонд: Епархијски управни одбор; кут. 2, 1943. акта бр: 719, 919.

ЛИТЕРАТУРА

Алексић Ж. „Расписи и белешке”. *Прејлед цркве Епархије жичке*, бр. 2, 3 и 5 (1933).

Алексић Ж. „Расписи и белешке”. *Прејлед цркве Епархије жичке*, бр. 4, 5 и 6 (1935).

Аличич С. Мехмед (прир.). *Турски катасџарски појиси неких подручја западне Србије XV и XVI век. [Књија] 1*. Краљево; Чачак; Титово Ужице, 1984.

Аличич С. Мехмед (прир.). *Турски катасџарски појиси неких подручја западне Србије XV и XVI век. [Књија] 2*. Краљево; Чачак; Титово Ужице, 1985.

Аличич С. Мехмед (прир.). *Турски катасџарски појиси неких подручја западне Србије XV и XVI век. [Књија] 3*. Краљево; Чачак; Титово Ужице, 1985.

Бошкович Ђурђе (ур.). *Археолошки споменици и налазишта у Србији II: централна Србија*. Београд, 1956.

Боловић Ана, Челиковић Борисав. *Рудничко-џаковски крај у уметности XIX века*. Горњи Милановац, 2011.

Врбавац Ђура. *Никола Милићевић Луњевица*. Горњи Милановац, 2009.

Врбавац Ђура. „Манастир Вујан и његове знаменитости”. *Узданица: војнички лист за поуку, неговоње војничких врлина и вишешку забаву*, књига 1, свеска 3 (1902).

Вујовић Бранко. *Уметности обновљене Србије: 1791–1848*. Београд, 1985.

Вујић Јоаким. *Пушешествије по Србији*. Горњи Милановац, 1999.

Глишић В. Миломир. *Манастир Вујан*. Горњи Милановац, 1994.

Глишић В. Миломир. „Грађа за историју манастира Вујна”. *Таковске новине* од 1. новембра 1990. до 28. марта 1991.

Живковић Митрован. *Прислоница: мемоарска грађа за историју села*. Прислоница, 1976.

Живковић Митрован. *Прислоница: прилози за проучавање историје села*. Прислоница, 1977.

Илић Ж. Светислав. *Ајомска бања – Горња Трејча*. Крагујевац, 1972.

Јаћимовић Миодраг. *Знаменисти Рудничани у Првом и Другом српском устанку*. Београд; Чачак, 1990.

Јовановић Владимир. „Избрисана сећања – уништавање и ретуширање слике о несталој династији Обреновића”, *Годишњак за друштвену историју* 1–3 (2007).

Календар са шематизмом Књажевства Србије. Београд, 1877–1882.

Календар са шематизмом Краљевине Србије. Београд, 1883–1890.

Каниц Феликс. *Србија: земља и сџановништво: од римскої доба до краја XIX века*. Књ. 1. Београд, 1985.

Карацић Стефановић Вук. „Почетак писанија српски намастира”. *Даница: Забавник за јодину 1826: Прва јодина*. Беч, 1826.

Ковачевић Р. Станојло. *Прејлед цркве Ејархије жичке 11–12* (1921).

Мано-Зиси Ђорђе. „Манастир Вујан”. *Сџаринар* (1933–1934).

Маринковић М. Радован (прир.). *Вујански истјочници: народно сџваралаштво Прислонице*. Чачак, 2013.

Марушић Александар. „Краљица Србије у свом завичају: посета последњих Обреновића Рудничком округу септембра месеца 1901. године”. *Наша сујраћанка краљица Драја: између славе и анајшеме; Музеј Рудничко-џаковскої краја, 12. новембар 2020 - 9. фебруар 2021. Горњи Милановац, Горњи Милановац, 2020*.

Милићевић Ђ. Милан. *Поменик знамениџих људи у срјскої народа новијеја доба*. Београд, 1888.

Милић Даница. „О делатности једног истакнутог носиоца трговачког капитала: Николе Милићевића-Луњевице (1767–1842)”. *Зборник Музеја Првої срјскої усџанка* (1960).

Никитовић Мирослав. „Манастир Вујан”. *Чачански јлас*, бр. 37 (1933).

Обрадовић Слободан (прир.). *Бјеше Муџай, сиви соко: (Лазар Муџай у истјорији и народном јредању)*. Горњи Милановац, 2011.

Павловић С. Иван. *Манасџир Вујан: (њејова околина у вези са дојаћајима из Првої и Другої срјскої усџанка)*. Скопље, 1940.

Самарцић Даница. *Војне засџаве Срба до 1918*. Београд, 1983.

Слијепчевић Ђоко. *Истјорија срјске јравославне цркве 1*. Београд, 1974.

Станић Радомир. „Градитељство и сликарство из краја XVIII и почетком XIX века у пределима око Чачка”. *Зборник радова Народної музеја*, бр. 10 (1979).

Стојановић Љубомир. *Сџари срјски зајиси и најџиси. Књија 1*. Београд, 1902.

Стојанчевић Владимир. „Школе, учитељи и просветне прилике у Србији: 1815–1839”. *Истјоријски јласник*, бр. 1–2 (1974).

Столић Ана. *Краљица Драја*. Београд, 2000.

Ђунковић Срећко. *Школство и јросвета у Србији у XIX веку*. Београд, 1971.

Челиковић Борисав. *Светијилишја рудничкої краја*. Крагујевац, 1998.

САДРЖАЈ

Уводно слово	5
Историјат манастира	9
Обновљени храм	19
Иконопис и живопис храма	33
Вујански светитељ и народни јунаци	49
Манастирска добра	57
Манастирска школа	63
Вујанско братство кроз векове	65
Манастирска ризница	71
Завршно слово	79
Monastery Vuĵan Summary	80
Монастырь Вуян Резюме	82
Извори	85
Литература	85

МОНАСТИР ВУЈАН
Аутор текста
Александар Пауновић

Издавач
МОНАСТИР ВУЈАН

Уредник
Архимандрит Сава (Илић)

Аутори фотографија
Бојан Пајић | Срђан Вуловић | Марко Пауновић

Преводилац сажетика на енглески језик
Марко Пауновић

Преводилац сажетика на руски језик
Томислав Миленковић

Лектура и коректура
Катарина Јаблановић

Графичко обликовање
Јован Антонић

Штампа
Интерклима-графика, Врњци

Тираж
1000

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.222(497.11)-523.6-9
726:271.222(497.11)-523.6
75.052(497.11)

ПАУНОВИЋ, Александар, 1991-

Манастир Вујан / Александар Пауновић ; аутори фотографија Бојан Пајић, Срђан Вуловић, Марко Пауновић.
- Прислоница : Манастир Вујан, 2023 (Врњци : Интерклима-графика). - 86 стр. : илустр. ; 21 x 23 cm

Тираж 1.000. - Стр. 5-7: Уводно слово / Александар Р. Јевтић. - Библиографија: стр. 85-86.

ISBN 978-86-905698-0-9

а) Манастир Вујан (Прислоница)

COBISS.SR-ID 124254985

9 788690 569809